

כ"ב אדר א תשע"א (26.02.2011)

יסוד האש – לפרשת ויקהל

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֵת: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַה' כָּל-הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: לֹא-תַבְעֲרוּ אִשׁ בְּכָל מַשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: (שמות ל"ה)

בעשרת הדברות הצטווה עם ישראל על השבת. "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלָאכָתְךָ: יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה: (שמות כ'). מדוע התורה חוזרת על מצוות השבת ומה מיוחד במלאכת הבערה? שהרי כידוע הציווי "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה" אמור להספיק ולכלול את כל המלאכות, כולל מלאכת הבערה?

התלמוד (שבת ע') מביא שתי דעות כהסבר:

1. בזה שהודגשה מלאכת הבערה כציווי נפרד, הדבר מלמד אותנו שכל פעולה שמוגדרת "מלאכה" מחייבת ענישה נפרדת. (ישנן ל"ט אבות מלאכה – ומכאן תיאורטית ניתן לקבל שלושים ותשעה עונשים – עונש לכל מלאכה).
2. מלאכת הבערה אינה מלאכה רגילה ולכן אינה מחייבת ענישה כשאר המלאכות.

בכל אופן אנו מגלים שהבערת האש זוכה למעמד מיוחד. מה מיוחד בהבערת האש?

איסורי המלאכה בשבת נגזרים משלושים ותשע מלאכות יצירתיות שהיו מבוצעות בעבודת המשכן. שהן מקבילות למלאכות שבהן ברא הקב"ה את העולם. וכמו שהוא שבת ממלאכתו ביום השביעי – כך אנו מצווים לשבות מל"ט מלאכות אלה.

בניגוד לרוב מלאכות היצירתיות – הבערת האש כרוכה בדואליות. יצירת האש כרוכה בהבערת חומר אחר – כילוי והרס החומר הנוצר. אם-כך מהי מלאכת הבערה? האם היא יצירה או השחתה? אולי ניתן לומר שבשל הדילמה הזו זוכה מלאכת הבערה למעמד מיוחד בין שאר המלאכות. ניתן לומר ש"הבערה" אינה "הצתה" או "הדלקה" שלהן משמעות חיובית יותר. משמעות הבעור כמו במצוות שריפת החמץ הינה כילוי ואבדון.

יסוד האש זכה להיות בתרבויות הקדומות אחד מארבעת היסודות של העולם. אדמה, רוח, אש ומים. ההתייחסות ליסוד זה כיסוד שמכיל בתוכו אנרגיה עצומה אשר לה שתי פנים. אנרגיה למטרות יצירה ושלוש ואנרגיה הרסנית מכלה ומשחיתה. כיצד נתייחס לאנרגיה זו? הרבה תלוי כמובן בתכליתה של האש – הבערה או הדלקה....

התורה מדגישה את הבערת האש כמלאכה למרות שהיא קלוקל (דסטרוקטיבית) ומנוגדת לכלל המלאכות היצירה שבהן ישנה מלאכה יצרנית (קונסטרוקטיבית) מלאכה המבוצעת מתוך מחשבה ויוצרת חידוש בעולם. ללמדנו שהאש יכולה להיות כחרב פיפיות – לחיוב ולשלילה כמו האנרגיה האטומית שיכולה לשמש למלחמה ולשלום.

על יצירת האש הראשונה מספר לנו המדרש:

"וכיון ששקעה חמה במוצאי שבת התחיל החשך ממשמש ובא, ונתיירא אדם הראשון... מה עשה לו הקדוש ברוך הוא? זמן שני רעפים והקישן זה לזה ויצאה האור (האש) וברך עליה... מפני מה מברכים על הנר במוצאי שבת, הואיל ותחילת ברייתו."

על מקורה של האש הקדומה סופרו סיפורים רבים בספרי המיתולוגיה של העמים. וכולם מייחסים לה מקור שמימי. המדרש היהודי מציע שמקורה של האש הוא דווקא פעולה אנושית. אמנם ככל מעשי האדם – בהכוונה אלוהית, אך כמו בבעיית הידיעה והבחירה, האדם עושה והאל מכוון מאחורי הקלעים.

פרשה ירוקה – אקולוגיה יהודית

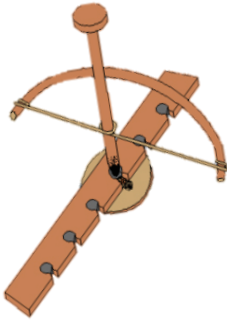
האדם ידע להפיק את האש במגוון דרכים. ועד היום ישנם אנשים שיודעים כיצד ניתן בטבע להפיק את האש די בקלות. אך עם מיומנות... להלן אצרף שני סרטונים כיצד ניתן להפיק אש:

הפקת אש בשיטה הבדואית - באמצעות אבן, ברזל ומעט עשב:

<http://www.youtube.com/watch?v=iuMr2fg4ID4&feature=related>

הפקת אש באמצעות גלגל תנופה:

<http://www.youtube.com/watch?v=CA4uFLdJmFA>

מקורות לעיון ולהרחבה:

על האש:

<http://www.bazz.co.il/article.phtml?aid=976&sid=24>

הרב אלנקוה – מהו מקורה של האש?

<http://www.moreshet.co.il/web/shut/print.asp?id=48778&kod=&modul=15&codeClient=289>

הבעיה הפרשנית שבפסוק לא תבערו אש ביום השבת:

<http://www.yedidia.net/alex/node/52>

ההתייחסות לאש – באתר צעירי חב"ד:

<http://chabad.org.il/Magazines/Article.asp?ArticleID=7534&CategoryID=1479>